

Els garrafaires al Poblenou

Entre les activitats artesanals que es desenvoluparen amb una certa importància al Poblenou, sens dubte no hem d'oblidar els vestidors de garrafes, garrafaires o ampollaires, com normalment s'anomenaven, activitat de què no s'ha fet menció en les cròniques del barri. Generalitzant, podem dir que és una branca de la cistelleria aplicada a revestir el vidre. L'emplaçament dels tallers de cistelleria al Poblenou, des del segle passat, era motivat per l'elevat nombre d'hortolans que hi havia fins al marge del Besòs, sense oblidar les fàbriques de filats, teixits, del ram de l'aigua, etc., que eren grans consumidors de coves i cistells per a la seva feina.

Hom no desconeix les sanes discussions que a vegades hi havia entre els cistellers i els garrafaires, atès que els cistellers es veien superiors pel seu coneixement de l'ofici, ja que el seu treball era molt diversificat, mentre la feina dels garrafaires era tota dintre d'una mateixa línia; això, però, hem de dir-ho de forma molt acurada. La primera matèria emprada, el vímet, sens dubte agermanava tots dos oficis.

El motiu que tota una colla de tallers i tallerets de garrafaires se situessin al Poblenou hem de buscar-lo en l'assentament de la fàbrica d'ampolles i garrafes Vilella «Vidrieria Barcelonesa» al carrer d'Enna —avui Ramon Turró— entre Bac de Roda i Provençals, fundada l'any 1892. A Sants, Sant Andreu i l'Hospitalet també s'establiren tallers. A la mateixa època es posa en marxa una altra fàbrica de vidre a Badalona, al voltant de la qual també nasqué una extensa colònia de garrafaires.

Targeta comercial de finals del segle XIX

Abans de l'agregació de Sant Martí de Provençals al municipi barceloní, al carrer de Marià Aguiló es deia carrer de Sant Pere del Taulat o simplement Sant Pere, denominació amb què encara és conegut per a molts poblenovins

Els primers operaris i propietaris eren barcelonins o de pobles de Catalunya, però poc després, arran de l'increment de la feina, vingueren molts mallorquins (cognoms com Darder, Ripoll, Rigo...) que tenien l'ofici après, ja que a les illes Balears existia aquesta activitat, nascuda de l'antiga tradició vidriera, i coneixien sobradament com folrar garrafes, o «barrals», com ells en deien.

Poc després, l'ofici es nodrí de la immigració que vingué de la part alta de la província de Castelló (trobem cognoms com Julián, Català, Ortells, Tomàs, Puerto, Guillamón, Zamel...) que aprengueren l'ofici amb celeritat i perfecció. De diverses contrades de la província de València, on hi havia hagut sempre molta cistelleria, arribaren operaris amb l'ofici sabut. Com a anècdota hem de fer esment que, tant des de

Castelló com des de València, feien el viatge fins a Barcelona amb vaixell, suposem que de vela.

Els materials que empraven per fer el seu treball eren únicament el vímet i la verga, que és també un salix, però que no creix tant com el vímet. Mentre que el vímet es conrea en terrenys preparats amb reg abundant, la verga és un arbust que es troba de forma silvestre a les ribes dels rius.

Els homes feien el cove i les dones la tapa, és a dir, la part superior. Les dones també s'encarregaven de confeccionar amb els seus dits més petits unes caputxetes, «tapets» com s'anomenaven dintre de l'ofici, que en els primers temps es col·locaven a la boca del vidre per tal de protegir i precintar. Totes aquestes feines eren a preu fet i, sobretot a l'hivern, resultaven molt dures, ja que les mans es malme-

Taller de folrat de garrafons a començaments del segle XX

tien, perquè els materials, sempre humits, els produïen clivelles als dits, que més valents es curaven amb cera verge, deixant-la caure en calent sobre les ferides. De la classificació i la preparació dels materials es cuidaven els propietaris i en els tallers d'importància era l'encarregat qui feia aquesta tasca. L'activitat dels garrafaires constituïa un treball completament paral·lel a la dels boters, que tants n'hi havia també al Poblenou, ja que la finalitat de tots dos era fer envasos per als mateixos productes.

Les eines que s'empraven eren, en els homes, unes tisores com les d'esporgar, un ganivet en forma de ganxo, anomenat falçó i un estri de fusta de roure o de boix, del qual deïen xapador, de forma cilíndrica i que, en un costat, acabava en tres puntes de manera que servia per esberlar el vímet en tres tires. Les dones tenien un falçó més petit que el dels homes i una fusta semblant a un picador de rentar la roba, però més petit i estret, atecedor, que servia per acomodar la palla entre el

vidre, el cove i la tapa, i donava una protecció uniforme. Hem d'esmentar que, en aquells temps, hi havia molta afeció als ocells de bosc i alguns operaris tenien penjades sobre el seu lloc gàbies de passarells, verdums, cadernerres, pinsans...

Tots els tallers tenien uns safareigs o basses amb aigua, on es posava el vímet i la verga en remull a estovar. Exhalaven una fortor desagradable, que motivava que els veïns dels voltants es queixessin. També hi havia una habitació, que tancava molt ajustadament, per ensofrar els materials i així blanquejar-los.

Podem dir que l'època daurada, pel que fa a la qualitat de les vestidures que es feien, fou fins abans dels anys vint, ja que tota l'obra es realitzava amb vímet i verga blancs, o sigui pelats. La competència era en la qualitat i no en el preu. Una garrafa de 16 litres valia 2,10 ptes. Coincidí aquest temps amb la fabricació del vidre de forma semimecànica, i s'aconseguí que totes les garrafes tinguessin una forma idèntica i les boques acabades perfec-

tament. Es feien diversos tipus de vestidures: catalana, mallorquina, bremen, francesa, hamburguesa..., i totes rematades amb caputxeta.

Entre els tallers establerts des de l'inici, recordem en primer lloc —per la seva importància— el que hi havia dintre de la mateixa fabri-

GARRAFONES Y BOTELLAS	
Hijo de Vidre de Miguel Mollis	
MARCA: MOLLIS	LICENÇA: 1914
MANUFACTURA: MOLLIS, AGUILAR Y CIA	CALLE LA DOLMORA, 17
TEL. P. 1020 2000	TEL. F. 1020 2100
NOTA DE PRECIOS	
Garrafones con vestidura tipo japonés económico	
exclusivamente en vidrio de las fábricas de J. C. Villosa y Badalonesa, S. A.	
Este artículo está declarado en régimen de libertad de precios	
con arreglo de la orden de fecha 27 mayo 1947. Referencia	
D. 14-29 de Secretaría General Técnica del M. I. C.	
litros	PRECIO
2	775 Ptas.
4	915 » »
6	960 » »
8	1.120 » »
10	1.350 » »
12	1.480 » »
16 (1/2 200)	1.700 » »
20	2.200 » »
24/25	2.600 » »
32	3.500 » »

Licena, enero de 1949.

Llistat de preus de garrafons. Any 1906

ca de vidre Vilella i després altres com Pere Darder, Soler Pi, Ripoll, Agustí Mateu, Manuel Hernández i algun més, dels quals hem trobat dades. Podem afegir que la firma Foret (aigua oxigenada) tenia un taller dintre de la seva fàbrica, per folrar-se ells mateixos les moltes garrafes que utilitzaven per envasar el seu producte. Alguns tallers tenien també una secció d'operàries que estaven especialitzades en empallar ampolles de rom, feina per a la qual feien servir la clofolla de blat de moro i s'ajudaven amb unes tiretes de cartolina.

Com que l'activitat, entre els anys 1915 i 1936, anà adquirint molta expansió, juntament amb la cistelleria (per l'exportació de la patata primerenca en coves de vímet i canya des del Maresme), resultà que amb la collita normal de vímet de Catalunya (Pla d'Urgell, la Selva, Osona, Prades, Juneda...) i el que venia de Guipúscoa (Zumárraga), Navarra (Peralta), Guadalajara (la Alcarria), Cuenca (Priego)..., no n'hi havia prou i es va haver d'acudir a la importació des de França (Haute-Maine, Côte d'Or, Lore-Atlantique), de Polònia i, fins i tot, d'Argentina. D'aquesta feina, se n'encarregaven tres o quatre magatzemistes establerts a Barcelona, dels quals encara subsisteix un al carrer de la Cadena.

Quant a la verga, també en mancava, ja que no n'hi havia prou amb la que recollien famílies del camp en les èpoques de poca feina en diverses comarques de Catalunya (els Pallars i la Cerdanya) i a la resta de

Models de garrafa dels anys seixanta. D'esquerra a dreta: gra d'ordi, japonesa de canya i vímet blanc i portuguesa, totes de dos litres

l'Estat, a les províncies de Sòria (Almazán), la Rioja (Belorado) i Osca (la vall d'Ansó), entre altres. També es recorre a la importació, i la millor verga era la de Parma (Itàlia), que venia en uns fardells molt grans, com si fossin bales de palla o, fins i tot, més grosses i pesants. Dintre d'aquests fardells, a vegades, obsequiaven amb uns saborosos formatges que feien les delícies del taller on anaven a parar. Però en altres ocasions, els parmesans, en comptes de formatge i com a cosa de broma, hi posaven un pedrot força gros.

Aquesta manca dels materials bàsics va donar lloc al fet que es comencés a introduir la canya en la confecció dels coves de les garrafes. La canya es comprava a Mollet del Vallès, el Prat de Llobregat, Vilafranca del Penedès, Martorell, Blanes o Figueres, que és d'on era la més apreciada. Venia lli-

gada en feixos de cent canyes. També gairebé es va deixar de fer la garrafa en vímet blanc i es feia en vímet negre, o sigui, sense pelar. A aquest tipus de funda se li digué japonès, encara que no tenia res d'oriental; la denominació se li donà per diferenciar-la de totes les altres ja anomenades.

Les garrafes eren consumides pels comerciants de vins, per les destil·leries de licors, pels elaboradors de vermut i també per alguna fàbrica de productes químics, de Catalunya i de tot l'Estat espanyol. Així mateix hem d'esmentar les empreses d'aigua que envasaven l'aigua en garrafes de vuit litres, amb cove només, segons obligaven les normes higièniques.

Uns consumidors que també cal subratllar eren els quantiosos repartidors de vins a domicili que acudien a Barcelona. Durant molts

Als anys quaranta, industrials del Poble nou es van expandir a altres indrets de l'Estat Espanyol en busca de millors preus en les primeres matèries i una mà d'obra més barata, davant de la forta competència que feien des de la província de València.

anys ho van fer amb els seus carros, des dels pobles on tenien les seves vinyes: Castellbisbal, Corbera, Vallirana, Cervelló, Molins de Rei, Gelida, l'Ordal, Ullastret, Sant Cugat i altres. El que sí que podem afirmar és que el vi era de collita pròpia, sense additius ni conservants.

Al juliol de 1936 esclatà la Guerra Civil i es col·lectivitzaren els tallers i quasi totes les activitats es traslladaren als espaisos locals de la fàbrica Vilella.

Molts operaris hagueren d'anar al front i, d'altra banda, escassejava el vímet, ja que no es podia importar. Es va decidir procurar emprar en major quantitat la verga que es criava, com ja hem dit, de forma silvestre i era recollida a les vores dels

rius, principalment del Segre, a la Cerdanya.

Cap a l'any 1939, un cop esclatada la guerra, es tornen a obrir molts dels tallers que hem esmentat abans i algun altre com Glòria Royo al carrer del Taulat, Francesc Puidengolas a la Rambla, Sebastià Casas al carrer de Marià Aguiló, Carvajal al carrer dels Pirineus. Soler Pi, localitzat al carrer de Catalunya —avui Ciutat de Granada— va passar a anomenar-se Manuel Espiga.

Quant al taller de la fàbrica Vilella, cessà i la seva activitat fou continuada per la Viuda Molins al carrer de Pere IV, que ja tenia taller de cistelleria i magatzem de vímets des de feia molts anys. Després sorgiren diversos tallers auxiliars, entre els quals ressaltem el de Joan Carol al carrer de Recared.

D'ençà de l'any 1943, podem afirmar que va iniciar-se la davallada d'aquest ofici. Ja no es posaren aprendents. Es començà a folrar les garrafes amb espart, jonc, baladre i altres materials, tots ells inferiors al vímet i la verga, a fi d'aconseguir rebaixar els costos.

La raó d'aquesta davallada hem de buscar-la en la competència que feien des de la província de València (Olleria i altres pobles de la rodalia), ja que dues o tres fàbriques de vidre tenien taller per folrar-se el vidre dins de la mateixa fàbrica. Aconseguien costos inferiors en el vidre, en els materials i en la mà d'obra. El vidre, el fabricaven tot reciclat, com diem ara. Els materials els conreaven en camps reguívols de la mateixa comarca. Pel que fa als jornals, hi havia llavors establerta una legislació laboral segons la qual els jornals a València estaven un 10 %

per sota de la resta d'Espanya. Van anar naixent molts altres tallers per la província de València, que van fer, entre tots, que Barcelona anés perdent molta de la clientela d'Espanya. Per subsistir, els tallers de la província de Barcelona i, no cal dir-ho, del Poblenuou, havien de comprar els coves, juntament amb les tapes, ja fets a la província de València i aquí acabar de folrar la garrafa. Altres tallers es traslladaren a Andalusia. Els operaris i les operàries es feien grans i començaven a jubilar-se. Les fàbriques de vidre Vilella i la ja esmentada a Badalona, en vista del poc consum que feien els tallers d'aquí, deixaren de fabricar garrafas i es dedicaren exclusivament a les ampolles. Comença llavors l'època de les coles i de les cer-veses.

Els tallers que continuaven havien de portar el vidre de València i fins i tot els industrials es convertiren

Foto de 1906

en comerciants, ja que compraven les garrafes ja folrades a València, per revendre-les als consumidors d'arreu de Catalunya.

Finalment, i per adobar-ho del tot, a les dècades dels seixanta i els setanta, arribà el plàstic per fer fundes per a garrafes i, de mica en mica, va significar l'extinció total de tots els tallers de garrafaires de Barcelona i província, un ofici artesà que durant un grapat d'anys

va donar feina a molts poblenovins i poblenovines. Era una ocupació que desenvolupava una alegria constant en els tallers, es cantava a cor i es manifestava també no deixant escapar cap festa popular sense celebrar-la en comunitat en el mateix lloc de treball.

Miquel Molins i Turró

El darrer aprenent

Les garrafes i garrafons eren d'ús habituals fins al anys seixanta, com es pot veure a la fotografia presa a les barraques de la Mar Bella al setembre de l'any 1953, després d'uns forts aiguats.

FOTO ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT